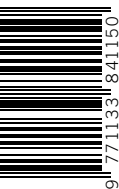

Llegeix la revista mensual del cooperativisme català — rocagales.cat

Espai Suscultura! Mou el cooperativisme

Pàg. 10

Marie Faye:
«Diomcoop és útil a tota
la comunitat»

Pàg. 13

Projecte Lliures,
Acció davant
l'exclusió

Pàg. 16

Premis ES 2021,
Model cooperatiu
d'habitatge i cures

Pàg. 19

Salut laboral per a persones i organitzacions.

Transformem el nostre entorn mitjançant aportacions de caràcter social amb la fórmula cooperativa com a motor de canvi.

- Integració de la prevenció de riscos laborals, des de la proximitat i la implicació.
- El BenEstar de les persones, el motor de l'Economia.

Confiança

Comunitat

Coneixement

SelPrA
sepra.coop

Assegurem compromís

Descobreix les assegurances ètiques i solidàries

Amb Arç Cooperativa pots fer un consum responsable tot impulsant el mercat social

arç
COOPERATIVA

www.arc.coop

FEM ECONOMIA SOCIAL

Serveis per a entitats i col·lectius d'economia social i autònoms

Ajudem en el dia a dia: gestió
Aportem totes les eines: formacions
Impulsem idees: assessorament
Fem créixer projectes: acompanyem

També intervenim en processos de
remunicipalització i relleu empresarial

Col·lectiu Ronda
Gestió · Assessorament · Formació

Trafalgar, 50-52 baixos, Barcelona | 93 268 21 99 | cronda.coop | info@cronda.coop

Segueix-nos a les xarxes

@rocagales

/FundacioRocaGales.5

rocagales.cat

Editora: Fundació Roca Galès

Redacció i administració:

Aragó, 281, 1r 1a 08009 Barcelona
Tel. 93 215 48 70 - cc@rocagales.cat
www.rocagales.cat

Coordinació: Agnès Giner.

Consell assessor: Josep Edo, Agnès Giner, Carla Liébana, Xavi Palos, Ricard Pedreira, Xavier Pié, Joseba Polanco, Quim Sicília, Jordi Via i Armand Vilaplana.

Els autors són responsables dels articles signats. Ni la direcció de la revista ni els editors comparteixen per força les opinions que puguin reflectir els textos aquí inscrits

Foto portada: Espai Suscultura.

Disseny, maquetació i impressió:

L'Apòstrof, SCCL, i Cevagraf, SCCL

Dipòsit legal B-22.823/80

ISSN 1133-8415.

Aquesta revista ha estat impresa en paper ecològic.

 Generalitat de Catalunya

Sumari

04

TORNAVEU

Anna Martínez.

05

EDITORIAL

La immersió lingüística:
un model de cohesió social que ens
toca tornar a defensar

06

NOTICIARI

Agnès Giner

09

COOPERATIVES DE CATALUNYA

Reconeixements CoopCat 2021.
Confederació de Cooperatives
de Catalunya

10

LES NOSTRES COOPERATIVES

Espai Suscultura!
Mou el cooperativisme.
Pep Valenzuela

13

L'ENTREVISTA

Marie Faye.
Sara Blázquez

16

ECONOMIA PER LA VIDA

Projecte Lliures, dempeus i en
xarxa enfront de les desigualtats.
David Fernández i Elena Justo

19

PREMIS ECONOMIA SOCIAL 2021

Model cooperatiu d'habitatge
i organització de les cures:
espais col·lectivitzats i
dinàmiques igualitàries.
Anna Carles

22

OPINIÓ

Quin cooperativisme volem?
Fèlix Pardo

25

RETALLS

Val més prevenir que restituir.
Mar Masip

27

RESSENYA

El falansteri de Fourier.
Jordi Garcia

Un parell de preguntes (que són tres) a:

Anna Martínez Millán

(Sabadell, 1987), tècnica de la Federació de Cooperatives de Consumidors i Usuaris de Catalunya

El principal atractiu del cooperativisme

són els valors que defensa i que fonamenten un model societari solidari organitzat col·lectivament que promou la igualtat, el compromís territorial i la governança participativa. Per tant, es tracta d'un model que ens permet materialitzar valors fonamentals, evita que es quedin en idees o discursos i ens ajuda a resignificar el concepte d'empresa.

El cooperativisme és un model que permet que les persones s'organitzin democràticament sota el principi de l'ajuda mútua i que ofereix grans avantatges col·lectius, però això no és quelcom conegut per tothom. He notat que, en general, **fora del món cooperatiu existeix una falta de coneixement sobre què és el cooperativisme**. Penso que és necessari trobar fórmules de difusió i divulgació que obrin una mica les fronteres d'aquest espai.

No considero que el cooperativisme sigui una utopia

perquè a la meua feina veig diàriament que és real i que funciona. El cooperativisme és precisament la manera en què certes idees que poden semblar utòpiques, com l'existència d'empreses que prioritzen les necessitats de les persones davant interessos individuals, prenen forma a la realitat, i que, a més, ho fan com a estructures ben pensades, efectives i sota un sòlid marc legal. Estem parlant, doncs, d'una realitat que conforma el dia a dia de moltes persones.

La immersió lingüística: un model de cohesió social que ens toca tornar a defensar

La sentència del Tribunal Superior de Justícia no és neutra ni aliena a una tendència catalanòfoba per part dels tribunals i altres òrgans de l'Estat espanyol. Aquesta sentència contra el model d'immersió a Catalunya o la sentència contra l'oficina de drets lingüístics del País Valencià són una guerra a la llengua catalana, un pols entre la legalitat i la legitimitat. Una legalitat ultraconservadora, obsessionada amb la diferència i amb liquidar el català; per altra banda, una legitimitat fundada pel patrimoni col·lectiu d'un poble, per un model educatiu de cohesió i d'èxit i per una llengua parlada per milions de persones. Si ataquen la llengua és perquè és la base dels pobles.

Però, quin és el nostre model lingüístic? El nostre model lingüístic és el del català com a llengua plenament normalitzada i amb els mateixos drets i amb les mateixes mesures de foment que les llengües nacionals dels països del nostre entorn. Amb dos objectius fonamentals: el primer, que la llengua catalana esdevingui una llengua comuna i compartida entre les diverses comunitats lingüístiques de la nostra societat i les seves parlants; i el segon, que la llengua catalana sigui una llengua de cohesió i convivència per a tots i totes. Aquestes dues finalitats eviten de manera efectiva la divisió de la nostra societat entre dues comunitats lingüístiques, com es pretén amb la sentència contra la immersió lingüística.

L'escola catalana ha de garantir que l'aprenentatge del català sigui un dret per a tot l'alumnat i ha de garantir també que el català esdevingui llengua comuna i compartida en tota la comunitat educativa. Els atacs a la immersió lingüística tenen com a objecte aprofundir en els límits a la plena normalització del català, fomentar l'hegemonia lingüística del castellà i promoure la uniformització. En definitiva, tenen com a finalitat fracturar la comunitat escolar per motiu de llengua. Tenim grans consensos històrics sobre la immersió lingüística amb el denominador comú de la defensa de la llengua catalana com un bé comú, un dret col·lectiu i una eina democràtica de convivència i cohesió, defensem-los!

Foto: Cartell original de Josep Obiols per a l'Associació Protectora de l'Ensenyança Catalana l'any 1921.

LA NIT DE L'APPEC REIVINDICA EL SECTOR COM A MOTOR DE L'ÚS SOCIAL DEL CATALÀ

L'APPEC, editors de revistes i digitals, va celebrar el 30 de novembre la 21a edició de la Nit de la Premsa i les Revistes en Català conduïda per Màrius Serra a l'Antiga Fàbrica Estrella Damm, la qual, per fi, va significar el retrobament presencial. A l'acte institucional del sector es van entregar tres reconeixements i dotze guardons a revistes, premsa diària i premsa no diària. En podem destacar el de Millor Publicació per a *Camacuc*, *Diari de Girona*, *L'Eco de Sitges* i *Fosbury.cat*. A més, es van lliurar els premis de la Junta de l'APPEC: de Cultura, a Carme Junyent; Societat, a Bon Preu, i Comunicació, a Gustau Alegret.

La Nit va servir per reivindicar el paper de les revistes que proporcionen un mapa comunicatiu en català ric, plural i divers i, així, contribueixen a fer possible una oferta mediàtica de qualitat en llengua catalana.

L'APPEC, editors de revistes i digitals, agrupa i representa les més de 200 revistes i mitjans digitals dels Països Catalans, entre elles, la revista *Cooperació Catalana*. L'entitat aglutina el sector i assessora les publicacions per fer front als problemes professionals; defensa els seus interessos davant de les institucions; i ofereix serveis comuns, com la formació de personal, la gestió de serveis com a agència de publicitat conjunta i el servei de gabinet de premsa. Des de 2016, la presideix Germà Capdevila.

+ info: www.nitrevistespremsa.cat

PROGRAMA DE FOMENT DEL COOPERATIVISME DE LES COOPERATIVES DE TREBALL

Un any més, en el marc del Programa de foment del cooperativisme, la Federació de Cooperatives de Treball de Catalunya (FCTC) ha volgut donar suport a diversos projectes que s'han distingit per la seva contribució en el foment dels valors cooperatius.

En aquesta ocasió, el programa, dotat en 59.257,14 euros, ha reconegut principalment iniciatives d'intercooperació que han permès mitigar el cop que la covid-19 ha causat en els sectors de la cultura, la comunicació i l'audiovisual; l'alimentació i l'agroecologia; l'hostaleria i el turisme, i les cures i l'atenció a les persones més vulnerables.

Els projectes, que principalment es dediquen a la gestió del coneixement i formació cooperativa; la creació, promoció i enfortiment de cooperatives; la transformació social; l'arrelament local; el compromís amb la comunitat i el feminisme són els següents:

- Creació d'un model cooperatiu d'acompanyament educatiu, format per M+ Educació, SCCL; Reflexes, SCCL, i L'Esguard, SCCL.
- Creació d'un model d'atenció a la persona des de l'economia social i solidària, intercooperació de Clara ser gran, SCCL; Associació per l'Acompanyament al final de la vida "Hospice.cat"; Associació Més que Cures i CPS Francesc Palau.
- Desplegament d'accions de la xarxa KULT al territori, projecte de Cultura 21, SCCL; Casa de la Música de Manresa, SCCL; Associació d'Acció Cultural Despertaferro i Associació Agitació Cultural de Ponent.
- Desenvolupaments de projectes d'emprenedoria social i rural, presentat per Actua, SCCL; Associació Entrem-hi i COVIDES, SCCL.
- Tasca de formació i acompanyament a les cooperatives de treball cap a la transició ecosocial, tirat endavant per L'Esberla, SCCL; Bildi Grafiks, SCCL; Resilience Earth, SCCL, i Associació Red de Transición.

El Programa anual de foment del cooperativisme és una iniciativa de la Federació de Cooperatives de Treball de Catalunya que dona suport a projectes impulsats per cooperatives federades. Finançat a partir del Fons d'Educació i Promoció Cooperativa (FEPC) procedent de les cooperatives dissoltes o transformades, la nova convocatòria del Programa anual de foment del cooperativisme acompanyarà projectes o accions que tinguin per objecte afavorir l'articulació sectorial de les cooperatives federades i hauran de ser projectes d'intercooperació.

+ info: <https://www.cooperativest treball.coop/>

Es presenta la biografia d'Eladi Gardó

El pròxim 20 de gener a les 7 de la tarda es presenta el volum 34 de la col·lecció “Cooperativistes Catalans”, dedicat a Eladi Gardó i Ferrer, en el marc del Seminari de Filosofia, de la Facultat de Geografia i Història de la Universitat de Barcelona (c. Montalegre, 6).

La presentació, que anirà a càrrec de Llorenç Ferrer i Alòs, catedràtic d'Història Contemporània, també comptarà amb les

intervencions de Jordi Ibarz, autor; Antoni Gavalda, director de la col·lecció, i Xavier Palos, president de la Fundació Roca Galès.

Eladi Gardó i Ferrer (Barcelona, 1874 – 1958) va ser un cooperatista, advocat i polític republicà català. Sovint se l'ha presentat com el paradigma de l'obrer que, mitjançant l'estudi i l'esforç personal, aconsegueix transcendir la seva classe social. Fou, sobretot, un activista, organitzador i propagandista del cooperativisme català. A finals del segle XIX va prendre una part molt activa en la fundació de la Cambra Regional de Cooperatives de Catalunya i Balears. Més endavant, es distingí per les seves campanyes en pro de les compres en comú i a favor de la creació de cooperatives obreres per a la construcció de cases barates. Presidí la Federació Regional de Cooperatives de Catalunya entre 1920 i 1923.

La biografia d'Eladi Gardó ha estat editada per Cossetània ed. i la Fundació Roca Galès, amb l'ajut de l'Institut Ramon Muntaner (IRMU).

+ info: www.rocagales.cat

INFORME DEL MERCAT SOCIAL 2021

La Xarxa d'Economia de Catalunya (XES) va presentar el passat mes de desembre l'informe del mercat social 2021, elaborat a partir de les dades de la seva enquesta de Balanç Social de 2021 –que recull dades de l'any anterior– i les dades de les entitats que van entrar al mapa de Pam a Pam durant el 2020.

Les conclusions de l'informe són:

- Malgrat el context de covid-19, tots els sectors han aconseguit mantenir els llocs de treball, fins i tot aquells amb caigudes d'ingressos.
- L'economia social i solidària (ESS) segueix creixent globalment, tant per la incorporació de noves organitzacions com pel creixement intern d'algunes organitzacions històriques.
- La intercooperació com a eix central de les dinàmiques de l'ESS i la XES com a espai rellevant per a la intercooperació sociopolítica en un context cada vegada amb més eines i actors.
- Comprar dins l'ESS segueix sent un dels principals camps de millora.

- La banca cooperativa segueix sent la majoritària, però les finances ètiques i solidàries han estat clau concedint crèdit en un context d'extrema dificultat econòmica.
- L'arrelament territorial i teixir comunitat són dos dels eixos centrals de l'ESS.
- Tot i el gran treball els últims anys de la comissió procomuns de la XES, s'ha normalitzat l'ús d'eines privatives que contribueixen a l'acumulació de poder i capital.
- Existeixen dificultats per superar les exclusions del mercat capitalista més enllà dels projectes d'inserció sociolaboral.
- Les cooperatives de treball segueixen marcant el camí de l'horitzontalitat i la corresponsabilitat en un conjunt d'organitzacions que tenen marge de millora en la transparència de les decisions preses pels òrgans societaris.
- L'ESS segueix caracteritzant-se per una estructura laboral feminitzada, malgrat que hi ha marge de millora en la perspectiva feminista de les organitzacions.
- Es consolida un nivell de diferència salarial relativament baixa, inferior a 2.
- Les dades han millorat, però hi continua havent una bretxa entre

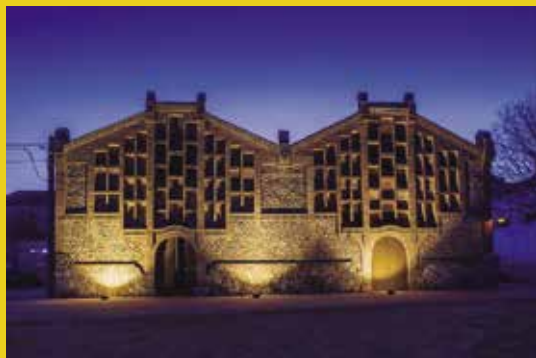
el discurs i les pràctiques quan es tracta d'interculturalitat.

- Apliquen pràctiques amb criteris ambientals; així i tot, segueix mancant reflexió estratègica en el si de les organitzacions per poder abordar l'emergència climàtica.
- Les organitzacions generen benestar laboral posant les persones al centre, però cal alertar de la temporalitat dels contractes.

Podeu descarregar-vos l'informe a: www.xes.cat

LA COOPERATIVA AGRÍCOLA DE LLORENÇ DEL PENEDÈS REP LA PLACA PRESIDENT MACIÀ

El Govern de la Generalitat li atorga en reconeixement de l'esforç i exemple per mantenir i impulsar d'una manera rellevant l'activitat econòmica del nostre país

La cooperativa Agrícola i Secció de Crèdit de Llorenç del Penedès ha estat guardonada amb la distinció Placa President Macià en la categoria de "Foment de la creació d'empreses i de l'ocupació de qualitat" que atorga el Govern de la Generalitat en reconeixement de l'esforç i exemple per mantenir i impulsar d'una manera rellevant l'activitat econòmica del nostre país.

Aquest reconeixement es correspon a l'edició 2020, tot i que l'acte de lliurament se celebrarà durant les pròximes setmanes conjuntament amb els premis en l'edició 2021.

L'Agrícola de Llorenç va celebrar durant l'any 2020 el seu centenari amb diversos actes que es van allargar fins al 2021. La celebració del centenari també va servir per renovar la seva imatge corporativa i per crear un nou web amb botiga virtual, amb una nova imatge més moderna i estilitzada que incorpora el 1920, l'any de fundació de la cooperativa, al logotip.

El nou web i botiga en línia ha esdevingut un nou canal de vendes dels productes de l'Agrícola: vins, caves i olis, arreu de Catalunya i de l'Estat. També es tracta d'un aparador per donar a conèixer la cooperativa, la seva història, les seccions, la força del cooperativisme i la qualitat dels seus productes.

Cal recordar també que el 2021, els vins i caves de l'Agrícola de Llorenç del Penedès van obtenir diversos reconeixements a escala internacional: una medalla d'or i una de plata a la 12a edició de l'International Wine Awards 2021, organitzat per Catavinum a Vitòria-Gasteiz (País Basc); el seu cava Culinant, Reserva Brut Nature, va ser distingit amb la medalla d'or en la categoria de vins escumosos i el Vi del Centenari 1920 va obtenir una medalla de plata.

+ info: www.agricolallorenc.cat

XARXA DE POLS COOPERATIUS I D'ECONOMIA SOCIAL I SOLIDÀRIA

A partir de l'ajut del Departament d'Empresa i Treball en el marc de la convocatòria de subvenció de la Línia 2, Mesures de suport a projectes singulars per a la reactivació socioeconòmica COVID-19 per a empreses cooperatives, alguns espais concebuts com a pols cooperatius i d'economia social i solidària (ESS) s'han unit per crear la **Xarxa de pols cooperatius i d'economia social i solidària**, una xarxa iniciada per vuit espais: BiciHub (Barcelona) Cal Tip (Barcelona), La Bonne (Barcelona), La Nau Cooperativa (Sabadell), La Politja-Cal Temerari (Sant Cugat del Vallès), La Qperativa (Ripoll), Núria Social (Olot) i el Grup ECOS (Barcelona). La Xarxa de pols cooperatius i ESS té per objectius la coneixença mútua entre aquests espais i crear un marc compartit on es generin projectes comuns, dinàmiques, on es puguin mancomunar recursos i des d'on es puguin enfortir els espais que s'estan creant arreu del territori.

Defineixen "pol cooperatiu i d'ESS" com un grup d'entitats, majoritàriament cooperatives, que s'organitza en un territori al voltant d'un espai físic i desenvolupa dinàmiques d'intercooperació per a l'enfortiment de la seva viabilitat social i empresarial, així com per donar cabuda a nous projectes col·lectius. Així, el pols esdevenen nuclis d'enfortiment i creixement de les entitats que s'hi agrupen, agents catalitzadors d'iniciatives econòmiques i espais d'atracció de noves iniciatives col·lectives. En aquest sentit, la Xarxa vol identificar necessitats i oportunitats compartides, per poder donar una resposta conjunta a aquestes i generar noves sinergies.

En el marc d'aquesta iniciativa, el passat 9 de desembre va tenir lloc la primera trobada física entre els vuit membres de la xarxa, els quals ja s'havien anat reunint de forma virtual des d'abans de l'estiu. La trobada va consistir en una visita a l'espai de La Qperativa i a l'espai Núria Social, on van assistir representants de cada pol cooperatiu i d'ESS. Durant les pròximes trobades, s'anirà treballant en les accions previstes per al 2022.

+ info: www.grupecos.coop/noticies

RECONeixEMENTS COOPCAT 2021

Confederació de Cooperatives de Catalunya
@CooperativesCAT

Una muntanya russa. Aquesta podria ser la descripció del que va ser el 2021. Un any ple de pors i incerteses, tot i que també es va apreciar algun bri d'esperança i il·lusió. Un any en el qual, per moments, semblava que podríem tornar a viure amb certa normalitat, però sense oblidar que les restriccions i els confinaments podien reaparèixer en qualsevol moment. Un any en què hem après que, per no defallir ni caure en el desànim, el millor és fer-nos costat i estendre la mà a aquells que tenim al nostre voltant.

Per distingir l'esforç i la dedicació de les cooperatives catalanes en la complicada tasca de reconstrucció social i econòmica que –tímidament– ha començat, es va celebrar una nova edició dels Reconeixements CoopCat. L'acte de lliurament dels Reconeixements es va celebrar a la Sala Gaudí de La Pedrera. L'elecció de l'espai, de clara inspiració en la naturalesa; i de la presentadora, la periodista Cori Calero, especialitzada en crisi climàtica, estava alineada amb l'eix vertebrador de la primera part de la gala, en la qual es van conèixer diferents experiències cooperatives orientades a accelerar la transició energètica i reduir l'impacte del canvi climàtic.

Els projectes que van intervenir en la conversa cooperativa inicial, van posar de manifest el paper essencial del cooperativisme en la transició ecosocial de Catalunya. Hi van intervenir Covides, cooperativa agrària amb més de 700 socis que cultiva unes 25.000 hectàrees de vinya, que va destacar la importància de no abandonar el camp i la seva aposta per la bioeconomia circular. El pol cooperatiu Batec va apuntar la necessitat de reduir el consum per fer possible la transició energètica i que aquesta ha de ser justa socialment. Som Energia, cooperativa productora i comercialitzadora d'energia renovable, que va assenyalar el poder que tenim a l'hora de consumir per canviar les coses amb les nostres eleccions, i els recursos amb què compten per intentar plantar cara als oligopolis energètics. Des de La Chalmeta, cooperativa d'habitatge en cessió d'ús, van apuntar la necessitat de dissenyar i construir habitatges energèticament eficients i d'implicar els veïns en aquesta transició, per exemple, creant comunitats ener-

gètiques als edificis. La cooperativa Nou Patufet va reivindicar el paper de l'escola per tal d'educar en els valors ambientals i de sostenibilitat als nens i nenes des de ben petits.

En aquesta cinquena edició dels guardons, van ser reconegudes les cooperatives següents. **Pol·len Edicions** va ser distingida en la categoria **Compromís amb el territori** per incorporar una meticulosa traçabilitat per reduir l'impacte ambiental en el disseny, producció i distribució de llibres de pensament crític. Una gran aposta per introduir arreu de Catalunya l'ecoedició com a resposta a l'emergència climàtica. **Instal·lacions Assistencials Sanitàries, SCIAS**, testimoni de primer línia del gran impacte que la pandèmia ha suposat per a les persones que hi treballen, va ser premiada en la categoria **Compromís amb les persones**, gràcies als protocols i mesures que van establir per garantir el benestar dels socis de treball i l'atenció d'aquests respecte dels socis consumidors. El projecte Dinàmics de l'**Escola Ginebró** i l'**Escola Sant Gervasi** va rebre el guardó com a millor projecte en la categoria **Compromís amb la intercooperació**, per donar resposta a les necessitats de formació ocupacional i contínua, en l'àmbit de l'esport, el lleure, la salut i el turisme actiu. Una iniciativa entre dues cooperatives d'ensenyament que ha aconseguit vertebrar les necessitats ocupacionals i econòmiques de diverses comarques a través de l'educació. En la categoria de **Cooperativa jove i innovadora**, **La mar de dones** es va emportar el reconeixement pel seu esforç en l'empoderament de la dona en el sector pesquer, per fer perviure l'ofici de pescador i per reduir l'impacte que generen els residus tant al litoral com al medi marí. **Agropecuària Catalana** és una cooperativa que va néixer a través d'un grup de ramaders que prenen consciència de la necessitat d'agrupar-se, durant la crisi ramadera dels 80. L'esforç constant i apassionat dels cooperativistes, el compromís dels treballadors, la innovació aplicada en les seves explotacions i la millora contínua l'han convertit en una de les empreses líders en el sector agropecuari català. Per tot això va ser la cooperativa guanyadora en la categoria **Reconeixement a la trajectòria**.

Espai SusCultura!

Mou el cooperativisme

Cultura, art, llengua, feminisme, cooperativisme... Són cada vegada més les propostes que empenyen l'economia social i solidària i que, naturalment, vinculen producció i reproducció, critiquen a martellades (teòriques i pràctiques) l'economia del capital i basteixen nous projectes. L'espai Suscultura! Coop, a Mallorca, suma esforços en aquest moviment. "Sus!" (au, força!, endavant les atxes!).

Pep Valenzuela
@pepvalenzuela

Carles, Xesca i Enric gestionen i administren la nova cooperativa i espai cultural i social Suscultura! Coop.

El passat estiu, el 29 de juliol, obria portes al carrer Miquel Capllonch de Palma (Mallorca) l'Espai Suscultura! Coop, impulsat i gestionat per la cooperativa de consum i cultura Corda i Poal, formada per cinc associacions: El Tauler, d'esport i educació; Atzur, de cultura, llengua, feminisme; el Club Escacs La Balanguera, Olimpia Chess Academia, de formació amb els escacs; i la microcooperativa Suscultura, gestora de projectes culturals i assessoria d'economia social i solidària, en l'àmbit econòmic i jurídic, especialitzada en subvencions, i nou persones físiques.

Una nova iniciativa, molts anys d'experiència, enyor d'un futur millor, inabastable com el mar que envolta, amara i fecunda la vida. L'Enric Pozo —exdirigent de la Sectorial de cooperatives d'ensenyament Illes Balears, que va dirigir i presidir un centre educatiu cooperatiu i promotor de lleure lliure, cultura i escacs, és president de Corda i Poal,

i, juntament amb la Xesca Munar i el Carles Vich, sòcies de Suscultura, conformen la direcció i administració de la nova cooperativa i espai cultural i social. "Ens hem ajuntat associacions i persones que tenim uns ideals i objectius que volem fer realitat", explica la Xesca, filòloga catalana i gestora cultural.

"La millor manera de cooperar que hem trobat —afegeix l'Enric— és crear aquesta cooperativa de consum i servei per cobrir les necessitats de les entitats i dels socis, així com poder fer i encomanar cultura, imaginar i produir esdeveniments."

La cooperativa de consum i producció cultural, i l'espai físic de trobades i activitats, són una proposta inèdita a Palma, que dona resposta a una necessitat sentida de temps enrere. "No només fan activitats les nostres entitats —explica en Carles, economista i gerent de l'Espai—, està obert a altres entitats, també socials, com ara l'associació Brilla, que va fer activitats contra la violèn-

FOTOS: SUSCULTURA

cia masclista, xerrades, actuacions musicals i poètiques.”

Cultura i consum necessari vol dir, també, actuar en l'àmbit de la gastronomia, la producció local i de proximitat. “Potenciem la cultura des d'una perspectiva àmplia, amb activitats que donin protagonisme a artistes locals, la cultura local, també la gastronòmica, amb la participació de la gent dels barris i les comunitats”. El bar –Susbar– serveix vins ecològics i begudes refrescants de Mallorca, cervesa artesanal elaborada i proposada per membres de la cooperativa i creant la marca *Corda i Poal*; formatges de Menorca, és clar, i altres productes de les illes i dels territoris més propers, com ara Catalunya i el País Valencià.

Quatre mesos podria semblar molt poc temps, però a l'espai Suscultura Coop parlen com si ja en fos molt. De fet, quasi els n'ha mancat per a la quantitat d'activitats dels diferents ambients: el Susbar i la sala d'escacs i esdeveniments, amb-

dós polivalents; i això en mesos de pandèmia i amb les preceptives mesures de seguretat, que han permès trobades de fins a cinquanta persones.

El monocultiu turístic que, hom podria imaginar, ho envaeix tot a les illes, aquí no té espai. “És clar que no és fàcil —aclareix en Carles—, perquè hi ha pocs espais amb programació de cultura pròpia, sobretot a Palma. Als pobles, però, és més fàcil, hi ha més proximitat i els ajuntaments col·laboren més”. D'altra banda, hi ha un nou moviment de gent que està desenvolupant projectes nascuts aquí, amb la cara d'aquesta terra —afirma l'Enric—, per això també era tan necessari tenir un espai propi.”

A les Illes hi ha cooperatives de consum, un supermercat, Som Energia, cotxes elèctrics; i les més veteranes, agrícoles i de treball associat. Així doncs, Corda i Poal, de consum i producció cultural, crea, innova i amplia l'espai cooperatiu. Ho fa tot res-

El Susbar i la sala d'escacs i esdeveniments acullen tallers, recitals, concerts, xerrades, trobades i activitats de les entitats i sòcies, però també d'entitats afins.

ponent a una “consciència creixent sobre la llengua, cultura i llengua van molt lligades, no es pot oblidar”, explica la Xesca amb satisfacció i preocupació, perquè “així i tot, encara s'ha de potenciar molt l'oferta cultural en llengua catalana”.

Manca oferta i difusió. L'experiència mostra que “potenciant aquest binomi, la gent participa en el con-

“

La cooperativa de consum i producció cultural, i l'espai físic de trobades i activitat, són una proposta inèdita a Palma.

“

Potenciem la cultura des d'una perspectiva àmplia, amb activitats que donin protagonisme a artistes i la cultura locals, també la gastronòmica.

SUSCULTURA

sum i producció locals”, subratlla la Xesca. I aquí, la gent es mou, com palesa l'èxit ja de Suscultura, però “les institucions públiques s'han d'implicar i ajudar els agents culturals del territori, cal ajudar els projectes petits i mitjans que potencien la cultura local; i de vegades cal també allunyar-se del que són els satèl·lits culturals i tota aquesta cultura de masses”.

Per a mostra... l'èxit del programa Cultura Km 0, celebrat del 9 al 14 de novembre, amb música, poesia, teatre, contacontes, taller de serigrafia i altres; un festival que ho té tot per ser un esdeveniment fix a l'agenda anual. Està en marxa també el projecte Artfusió, que permet una trobada més de diferents disciplines artístiques; i el ConnexióCoop, concebut com a espai i moment de trobada per donar a conèixer els productes locals del cooperativisme.

Poc temps, però suficient per esdevenir una referència important de l'ecosistema cooperatiu i cultural a les Illes. “Treballem per ampliar la intercooperació, sobretot de consum: el supermercat, l'ecocotxe, i els productes de les altres cooperatives; també de cooperatives de fora, ara començem amb Arç cooperativa d'assegurances ètiques”, destaca l'Enric, que

informa dels contactes amb entitats i persones de Catalunya.

I fan referència també per a l'associacionisme social i reivindicatiu, com ara amb l'associació veïnal del barri, que ha fet activitats a l'espai; o l'associació Brilla, feminista, i Joves de Mallorca per la Llengua, o l'entitat solidària Vicent Ferrer i l'Obra Cultural Balear.

“Som projecte de país —subratlla l'Enric—, fent falca per la cultura, el medi ambient, la sostenibilitat, el feminisme, promocionant els artistes i la cultura propis de les illes.”

Amb les aportacions de capital social de les entitats i els socis (entre un mínim de 1.000 euros i un màxim de 4.000), la pòlissa de Caixa Colònia i el préstec de Coop57, s'han fet les reformes i ambientació del local i s'ha començat a programar l'activitat. Tot sota les directrius d'un pla de viabilitat que s'ha anat gestant durant almenys uns dos anys, des que van començar a somiar i imaginar el projecte, i que és realitat des de fa alguns mesos.

Les fonts d'ingressos: el bar-restaurant, el lloguer de sales i els projectes subvencionats; a més de les classes d'escacs, una de les activitats més importants, i les vendes de materials diversos, com ara bosses

La cooperativa de consum i producció cultural i l'espai físic de trobades i activitats són una proposta inèdita a Palma.

ecològiques, jocs d'escacs, samarretes i altres. Cal comptar també el servei a associacions, tant pel que fa a la gestió com a l'elaboració de projectes.

En diners comptants, i per respondre als objectius fixats, l'activitat s'hauria de moure entorn dels cent mil euros; incloent-hi personal, que ara està en mínims, només tres persones i treball voluntari; a banda de les monitores contractades per a tasques concretes. “És una prioritat, que les condicions de treball siguin justes”, sentència l'Enric. La feina d'aquests mesos, en tot cas, mostra que el pla de viabilitat és realista i que és possible millorar i fer molt camí i tirar milles.

“

Som projecte de país, fent falca per la cultura, el medi ambient, la sostenibilitat, el feminisme.

Aviat farà nou anys que Marie Faye (Senegal, 1985) va arribar a Barcelona. Va fer de manera després de dedicar-se un temps a fer trenes, fins que va fer el pas d'intentar convalidar els seus estudis. "No hi va haver manera", diu, així que va fer la prova d'accés a la universitat per a majors de 25 anys i va poder estudiar ADE a la UB. Gràcies a la creació de Diomcoop va poder obtenir els papers. Ara, és la presidenta de la cooperativa, feina que compagina amb els seus estudis a la UOC.

Marie Faye

Un personatge històric que voldries conèixer... CHEIKH ANTA DIOP, un historiador i antropòleg senegalès.

Una lectura imprescindible... *El loco y el vagabundo*

Un perfil de Twitter que no pots deixar de seguir... La Ciutat Invisible

No podries viure sense... La meua família.

Encara tens pendent... Acabar els estudis.

El cooperativisme és... social i solidari.

«Diomcoop és una eina per trobar una sortida digna a la barrera de la llei d'estrangeria»

Sara Blázquez
Dies d'Agost, SCCL
@diesdagost

DIOMCOOP

66

«Molta gent parla per nosaltres, però per què no som nosaltres mateixos qui ens apropem a la comunitat i parlem de les nostres experiències, de com les vivim, de com sensibilitzar les persones?»

Què és Diomcoop?

És una eina que és útil tant per a la comunitat com per al col·lectiu migrant. Tota la gent que vivia de feines informals poden entrar dins una estructura sense pressions, i sense la por de sortir al carrer. Aquí el que fem primer és la regularització de les persones, és el nostre objectiu principal. Des que vam començar hem regularitzat la situació d'una vintena de persones i ara en tenim tres en procés. És una eina per a la comunitat per poder trobar una sortida digna a totes aquelles persones que arriben i es troben amb la barrera de la llei d'estrangeria.

Com va néixer la cooperativa?

Va néixer el 2017. Primer es va crear el Sindicat de Manters i un any després, Diomcoop. Ens vam començar a mobilitzar per tot el que estava passant amb els manters i l'Ajuntament ens va proposar seure, parlar i buscar una solució pel que

deien que era el problema de la venda ambulant a Barcelona. Els plans d'ocupació no representaven una solució gaire estable. Nosaltres tenim moltes capacitats dins del col·lectiu. Jo estava venent a la manta i estava estudiant a la universitat, hi havia gent amb màsters, doctorats, lampistes, pintors... Hi havia moltes habilitats que es podien aprofitar per fer coses que tinguessin sentit. De totes les formes d'empresa que se'ns va suggerir, la cooperativa, l'economia social i solidària, era la que encaixava més amb els valors que portem del Senegal. Diomcoop ve de la paraula *Djom*, una paraula en wòlof que agrupa molts valors: no fer mal als altres, no robar, tenir respecte a la naturalesa. És gràcies a aquesta paraula i a aquests valors que, quan vam arribar aquí, no ens vam posar a vendre droga o prostituir-nos. I no per falta d'oportunitats o per falta de gent que et vol portar per aquest camí. Vam fer sis mesos de formació durant el 2016 per saber què és

l'economia social i solidària, com muntar una empresa, què hem de fer perquè aquesta empresa sigui viable, vam visitar un munt de cooperatives i entitats, experiències que han ajudat a construir el que és avui Diomcoop.

Teniu diverses línies de treball. A què us dediqueu?

Al principi pensàvem que havíem de vendre perquè érem venedors, però després d'uns mesos vam pensar "per què hem de fer això?" Aprofitant les nostres capacitats, ara hi ha una línia gastronòmica, una altra de logística (muntatge, neteja, pintura, mudances i un munt de coses) i la tercera és la línia de roba pròpia amb tela que comprem al Senegal, però que produïm aquí a Barcelona. Hem creat una marca pròpia que es diu Diambaar. I llavors tenim una altra línia de treball, que portem molt endins, que és la sensibilització. Molta gent parla per nosaltres, però per què no som nosaltres mateixos qui ens apropem a la comunitat i parlem de les nostres experiències, de com les vivim, de com sensibilitzar les persones? Perquè si algú ha de canviar la llei d'estrangeria, serà la generació que ve, per això anem a escoles de primària, de secundària, a universitats. Hem creat el joc de Fronteres invisibles, que permet veure el recorregut que s'ha de fer abans de poder obtenir els papers. Segons qui escoltis, de vegades sembla que arribem aquí i ens ho regalin tot, i no és així, passem per un munt de procediments abans de tenir, com a mínim, el NIE.

Què aporta a les persones treballadores el fet d'haver-se convertit en cooperativa?

Un canvi de mirada. Tendim a dividir-nos en caselles. Jo, quan vaig arribar, tenia estudis, però el mateix col·lectiu et diu "aquí no treballaràs, el màxim que pots arribar a ser és cambrera". O feies trenes o la manta. Diomcoop ha permès sortir d'aquí, d'aquestes caselles. Les persones del col·lectiu veuen que no cal que es quedin en aquestes caselles. Jo recordo quan estava al carrer i anava amb un llibre, tothom reia, es donava per fet que no arribaria a res. Però temps després, la gent em preguntava "On puc aprendre català? On puc aprendre espanyol? Com ho puc fer per convalidar els meus estudis?" Ens hem empoderat per poder dur diverses àrees de la cooperativa. Quan vam començar teníem un equip de set tècnics externs i ara només en tenim dos, la gent hem anat aprenent. No només volem tenir una estructura, sinó que també sigui viable i que sigui un projecte reproducible.

66

«No només volem tenir una estructura, sinó que també sigui viable i que sigui un projecte reproducible.»

DIOMCOOP

Marie Faye presideix la cooperativa Diomcoop, una eina útil tant per la comunitat com per al col·lectiu migrant.

Projectes com Diomcoop estan prou madurs per ser viables sense el suport de l'administració?

Hi ha gent que és molt crítica i que ens diu que no hem de col·laborar amb l'administració, però si la llei d'estrangeria no es deroga, hi ha moltes coses que no podem fer. En el nostre cas, sense el suport de l'Ajuntament no podríem haver regularitzat la situació de tantes persones. La cosa és no ser esclaves d'aquesta ajuda i treure'n alguna cosa positiva. Tot depèn de l'administració pública i hem de treballar amb ella, però de forma intel·ligent. Per exemple, no es tracta de rebre diners i ja està. Nosaltres vam tenir la sort que ho vam tenir clar des del principi, no es tractava d'una almoïna. Hem passat de finançar-nos amb un 100% de subvenció de l'Ajuntament a tenir un 70% de finançament només amb els nostres propis ingressos en només tres anys. En el moment que s'acabin els ajuts nosaltres hem de poder ser estables i no necessitar aquesta empenta. Ens van posar a disposició persones tècniques. Podríem haver pensat que com que elles ja se n'ocupaven, nosaltres només ens dedicaríem a fer les altres feines, però no. La gent s'ha d'empoderar. Portem l'administració, la comptabilitat, la logística. Jo crec que és un dels principals motors d'èxit. Tenim capacitat reflexiva i prenem les nostres pròpies decisions.

Què aporta la vostra línia de moda?

La moda és només una pota del projecte, però el que volem assegurar amb la roba és la traçabilitat dels productes. Podríem haver comprat les teles més barates, però volem anar a l'Àfrica, portar-les, que és més car i s'ha de repercutir en les vendes, però com a mínim assegurem una traçabilitat real de tots els productes que fabriquem aquí mateix al taller. A més, quan traïem una peça de roba, la relacionem amb un tema o amb una història, per això els posem noms als vestits. Construïm un relat. Construïm una memòria històrica. I estem en constant formació, empenyem la gent a formar-se perquè sigui autònoma i independent.

“

«El món es va construir per les migracions, ja és una cosa que no es pot evitar. A més, no pots globalitzar el món però només el teu.»

El percentatge de participants extracomunitaris a les activitats de Coòpolis, l'Ateneu Cooperatiu de Barcelona, ha passat del 5% a un 42% en tres anys. Alguna cosa deu voler dir. Quina interpretació en fas?

Que estem tenint més diversitat. Al principi, quan anàvem a visitar les cooperatives, vèiem projectes amb objectius socials molt clars, però on no hi havia diversitat. I ara ja fa uns anys que han sortit projectes que estan molt presents, hi ha molt més moviment migrant dins l'economia social i solidària. És una aportació de formes de fer diferents, de qüestionament, perquè de vegades fem coses sense intenció, però que afecten altres persones, i el fet que aquest col·lectiu hi sigui, fa que la comunicació sigui més fluida i que puguem aprendre els uns dels altres.

Al videoresum de la II Fira d'Economia Solidària, Migrant i Diversa, sentia una companya que deia “Una economia social i solidària transformadora serà antiracista o no serà”. Què en penses?

No tinc res a dir, és això! També serà feminista transversal o no serà. El món es va construir per les migracions, ja és una cosa que no es pot evitar. A més, no pots globalitzar el món, però només el teu. Hi ha coses que són inevitables. S'han d'incorporar aquests aspectes a dins la societat. El Senegal és un dels països més diversos que hi ha, i és de forma natural. Aquí, moltes vegades hi ha barreres, i això fa que hi hagi una diferenciació entre gent autòctona i gent immigrant. Això es reflecteix a les empreses, a les formes de treballar, però les diferències són una força i no una debilitat; si no, fa que hi hagi molts conflictes socials.

PROJECTE LLIURES,

dempeus i en xarxa
enfrent de les desigualtats

David Fernández i Elena Justo
www.projectelliures.cat

Des de març de 2020 hem sentit parlar cada dia de corbes, de frenar-les, de revertir-les i capgirar-les. També ens ha fet parlar de vida –i de mort–, de quin món se'ns queda i de la radicalitat que comporta aprendre a cuidar-nos mútuament. Però hi ha d'altres corbes que no remetent. De fet, no han deixat de pujar des de fa anys i cap previsió anuncia que baixaran: són les que parlen de l'auge d'unes desigualtats socials creixents i cronificades. Paradoxalment, la vacuna –una vacuna cooperativa i solidària– existeix des de fa anys. D'aquesta evidència va néixer fa sis anys el Projecte Lliures, impulsat per Òmnium Cultural, Coop57 i ECAS.

LLIURES

Era l'hivern de 2015 i teníem davant el mapa de les desigualtats socials que defineix la societat catalana. Dades oficials, repetides, reiterades. Empitjorades. Era hivern de fa sis anys i, a les pal·lentes i esbossant altres camins, Òmnium Cultural, Coop57 i les ECAS (Entitats Catalanes d'Acció Social) decidíem tirar endavant un projecte compartit. A alguns els sorprengué aleshores aquella aliança, que naixia d'un llarg debat i, sobretot, d'una preocupació comuna, d'un diagnòstic compartit i de la necessitat d'una resposta col·lectiva, autònoma i social davant la cronificació de l'exclusió social. Mirada de retrovisor rere sis anys transcorreguts, sabíem de bon començament que caldria picar pedra, gel i ferro; que era un projecte de mirada llarga i durada continuada –sense data de caducitat previsible–; i que no seria fàcil quan el més difícil sempre és començar, cercar camins intransitats i omplir buits. Arremangats, també ens autoaplicàvem aquella dita necessària, que recorda que la gota forada la roca, no per la seva força, sinó per la seva constància. I ens aplicàvem una altra lliçó: que fer sempre el mateix i esperar resultats diferents és absurd.

Així i d'allà va néixer el Projecte Lliures. 112 entitats d'acció social –ECAS, les Entitats Catalanes d'Acció Social–, una cooperativa que aplega 675 cooperatives i entitats –Coop57– i una entitat cultural amb 180.000 persones associades –Òmnium Cultural– que es conjuraven i es posaven d'acord per posar el seu granet de sorra en la llarga lluita compartida contra la pobresa, l'exclusió i les desigualtats socials. Singular coalició i particular complicitat, avui per sort més que consolidada, i que ha sabut generar una xarxa estable, solidària i permanent que implica més de 3.000 persones donants –que saben que solidaritat no és mai donar el que sobra, sinó compartir el que tenim–, ha recollit més de 500.000 euros i ha esdevingut un espai de treball mancomunat que ja han finançat més de vint projectes socials transformadors i emancipadors. Què és Lliures, doncs?

Avui, ara i aquí, i al gra, una casa feminista de dones migrants a l'Eixample, un rebost solidari a Osona, un sostre per a dones sense llar a Nou Barris, un ateneu cultural i divers a Salt, una escola comunitària d'adults a Sants, un taller de venedors ambulants d'on han sortit milers de mascaretes des del Raval de Barcelona, una cooperativa de missatgers contra la uberització, un restaurant impulsat per dones migrants a Banyoles, una xarxa d'acompanyament a la gent gran a Ciutat Meridiana, una xarxa comunitària i alimentària a l'Hospitalet, llars i les portes a una vida autònoma a Lleida per a joves migrants... Anticipant-se, el manifest fundacional del projecte, del 29 de novembre de 2016, ho anunciava: “En crisi de legitimitat i en buit ètic, si ni estat ni mercat solucionen avui el cràter de les desigualtats, aleshores cal actuar col·lectivament per avançar cap a una societat més equitativa i més lliure: solidària, cohesionada i inclusiva. És per això que fem una crida a continuar desplegant la solidaritat quotidiana; a apostar per enfortir les capacitats socials i civils en la lluita contra les desigualtats; i a construir noves respostes autònomes, sòlides i solidàries, des del mateix teixit social, cultural i cooperatiu del país”.

Mans a l'obra, aquell diàleg fèrtil entre els àmbits del cooperativisme, la cultura i l'acció social comunitària es feia unes preguntes que encara no tenen resposta. Dèiem més en origen: “els indicadors de pobresa, exclusió i desigualtat no han deixat d'empitjorar: velles i noves formes de vulnerabilitat s'entrecreuen

Xarxa Baix Maresme.

i aguditzen, consolidant-nos com una de les societats més desiguals d'Europa. Dones, joves, infants, gent gran i migrants posen rostres a una estructura social delmada per l'atur, la pobresa i un risc d'exclusió que ja afecta el 23,5% de la societat. Tot plegat, mentre convivim amb unes elevades xifres de frau fiscal, de concentració de la riquesa, de rescats públics de fallides privades i de legislacions recentralitzadores que malmeten l'àmbit social català. I en un context europeu i unes dinàmiques globals –austeritat, especulació, financerització– que expulsen cada cop més gent del circuit de la vida digna”.

Avui, la taxa de risc d'exclusió s'ha elevat ja al 26,3%. I tot just l'any passat, els metges Javier Padilla i Pedro Guillón, al llibre *Epidemiocràcia*. *Nadie está a salvo si no estamos todos a salvo* (Capitan Swing, 2020), apuntaven que tota pandèmia té quatre fases –substrat, contagi, resposta, reconstrucció–, que totes són eminentment sociopolítiques i que el més important és el substrat sobre el qual creixen i el substrat que queda de la reconstrucció posterior. I que aquell substrat, previ i posterior, es diu desigualtat. Som en sindèmia: barreja de la pandèmia sanitària i l'epidèmia de la desigualtat. Ho rememoraven amb una frase del metge prussià Rudolf Virchow davant l'extensió del tifus el 1848 a l'Alta Silèsia: «Temo més la pobresa que el bacil de Koch».

Com si fos hivern en ple estiu, el juliol l'Idescat feia públiques les dades sobre l'Enquesta de Condicions de Vida de l'any 2020: els pitjors indicadors de la dècada i una xifra històrica que si-

tua 1.993.000 persones en risc d'exclusió social. Amb un 45% de la societat que té dificultats per arribar a final de mes i un 30% que no s'ha pogut permetre ni una sola setmana de vacances. La polarització es dispara: el 20% de les llars amb més ingressos disposen de sis vegades més del que disposen el 20% de les llars més pobres. I va per barris, sempre: el 70% de les 236 zones més fràgils es concentren entre el Besòs i el Llobregat. Va per classe, origen i biaix, també: el risc d'exclusió social afecta el 61,6% de les persones migrades, el 53,8% de les persones a l'atur, el 35,7% de la infància i l'adolescència i el 27,8% de les dones. En un país –caldrà repetir-ho fins a l'extenuació– que en realitat ja són tres: el 45% que viu integrat, el 35% que viu en precari i el 20% que viu sota paràmetres d'exclusió social.

Les dades escateixen una permanent insolvència institucional en insuficiència politicosocial: en realitat, el risc de pobresa afecta obertament el 42,2% de la societat. Transferides les pensions de vellesa i supervivència, es redueix fins al 25%. Realitzades la resta de transferències socials disponibles, se situa en el 21,7%. 2,2 punts més que el 2019. Ras i curt: la meitat de la gent en queda fora i allò del ningú enrere queda per als discursos. I això que tot ve de lluny. A *Els salaris de la ira*, Miquel Puig constata que els salaris porten estancats quaranta-cinc anys i que la desigualtat és el detonador més gran per acabar corcant la democràcia. Fredda estadística: 400.000 persones en pobresa energètica, 404.000 infants en llars pobres i 53.000 sense una llar digna.

Som ja una societat que cavalca entre dues crisis: encara no havíem sortit dels estralls de la crisi de 2008 –els nivells d'inversió pública de la Generalitat encara no han assolit els de 2010– quan va arribar la covid. Crònica d'una desfeta anunciada, entràvem desiguals a la crisi i en sortirem més desiguals encara en una dinàmica que té nom i responsables: segregació social, devaluació democràtica i degradació ètica. Paradoxalment, el model existent no serveix per als reptes que afrontem i el model que serviria encara no existeix. Fins que no fem el que cal, la paradoxa permanent de l'era postcovid serà sempre que per aturar desnonaments, acollir les persones sense llar sota un sostre, reduir la contaminació de l'aire, revertir la pobresa energètica o tancar els CIE ens va caldre una pandèmia global. No va ser el fruit de cap decisió política meditada davant l'auge cronificat d'unes desigualtats socials estructurals. El mateix dit al revés: el que rere dècades no ha aconseguit cap política pública, social i decidida, ho ha aconseguit un virus en un tres i no res. I només transitòriament. Potser no diu gaire del virus, però diu massa de tots nosaltres. Tanmateix, el miratge ha durat poc i l'aprenentatge ha estat escàs.

Tanta disparitat anuncia una sortida desigual de la crisi en forma de K polaritzada. Sant tornem-hi, doncs, al manifest inicial del Projecte Lliures, perquè els motius i les raons que el feien néixer, malauradament, han crescut: “Som conscients que cap país no pot ser lliure si no ho és la seva gent. Per això neix Lliures i us demanem la vostra implicació activa i la vostra col·laboració econòmica. Des de les diferents sensibilitats i experiències que conformem un país plural, ens comprometem, abans de ressignar-nos i caure en el parany del ‘no hi ha alternativa’, a sortir de les zones de confort, a enfortir la solidaritat i a construir respostes comunes davant la pitjor crisi social de les darreres dècades. Avui fem un pas més enllà, pensant en llarg i actuant en curt,

davant una realitat social injusta que cada dia ens interpel·la. Les coses, efectivament, es poden fer diferents. Però, sobretot, cal fer-les diferents i entre totes i tots. Un cop més, si no ho fan ells, fem-ho nosaltres”.

Un aforisme de Jorge Riechmann –“Temps difícils”– ajuda a aclarir-ho: “En els temps dolents, només tiren endavant els més brutals i els més cooperadors. Venen temps dolents: cal fer el possible i l'impossible perquè les nostres societats es decantin cap a la segona, compartir i cooperar”. El dilema dels bonobos i els ximpanzés, diguem-ho així: o solidaris i cooperadors o brutals i depredadors. El que pretén Lliures, amb els llums llargs, és contribuir a capgirar la situació, un compromís diari i una xarxa permanent, estable, duradora i solidària, en el llarg, difícil i tortuós camí contra les desigualtats. Ensem, junts i alhora. Comprometre'ns per ser part de la solució i no del problema. Transformar des de baix i cada dia. Això també és, sobretot, el Projecte Lliures. Perquè, de tota crisi, o ens en sortim més lliures o més desiguals. I perquè la lluita contra les desigualtats socials és ja una lluita col·lectiva i compartida on concórrer una doble dificultat en forma de dilema: sí, potser no serà fàcil sortir-nos-en, però serà molt més difícil no fer-ho. Què és Lliures? Xarxa, vincles, comunitat, cooperació: una cooperativa, una llar, un ateneu, una cuina. Tot un programa de futur. Vertebrat en el present –l'únic lloc on realment podem canviar les coses– i que es pot replicar arreu del país, pas a pas i gota a gota. I que va néixer d'una consigna també universal: implicar-se esperant el millor... per evitar el pitjor.

Trobada de projectes a Manresa.

MODEL COOPERATIU D'HABITATGE I ORGANITZACIÓ DE LES CURES: ESPAIS COL·LECTIVITZATS I DINÀMIQUES IGUALITÀRIES

Anna Carles Martín

2n Premi Millor Treball de Final de Grau
Premis economia social 2021

Actualment, tenim dos models imperants d'adquisició d'habitatge, la venda i el lloguer. Però aquest model dual s'ha posat en dubte després que, en els últims anys, s'hagi denunciat la problemàtica amb l'habitatge que s'ha fet visible amb l'augment sostingut dels preus dels lloguers i l'especulació amb la compravenda. A grans ciutats com Barcelona, dades del mateix Ajuntament mostren com el preu del lloguer no ha deixat de pujar des de 2014,

quan el lloguer mitjà era de 688 euros, fins al tercer trimestre del 2019 on s'alçava fins als 1.006 euros¹. Així mateix, l'especulació amb la compravenda d'habitatges va portar a l'esclat de la pitjor recessió econòmica dels últims anys. Atès que el poder adquisitiu de les persones no ha augmentat paral·lelament al preu de l'habitatge, un conjunt creixent de la població es troba en situacions d'extrema vulnerabilitat, tal com es pot veure en el nombre de desnonaments que s'experimentaven el passat mes de setembre de 2020, on es van superar els 80 desnonaments setmanals a Barcelona². Tots aquests factors han fet que s'hagin generat una sèrie de discursos que advoquen per garantir el dret a l'habitatge i que volen que sigui reconegut com un bé d'ús essencial i no com un bé especulatiu subjecte a les dinàmiques del mercat. Per tal d'evitar això, sorgeixen moviments com el cooperativisme, a favor de la gestió col·lectiva dels

Esquerra:
Projecte d'habitatge
cooperatiu en cessió
d'ús sobre sòl públic
a Palamós.

Dreta:
Vestíbul de
l'habitatge cooperatiu
en cessió d'ús de la
cooperativa La Borda
a Barcelona.

immobles, que impossibiliten el lucre individual, i es regeixen per valors vinculats a l'interès social, ja que es constitueixen com a entitats sense ànim de lucre.

El cooperativisme és un model econòmic i social que integra tres aspectes. Primer de tot, la forma de propietat. En el cas de les cooperatives, la propietat de l'immoble és col·lectiva i indivisible, perquè es troba en mans de la cooperativa, que depèn de totes les sòcies. En segon lloc, el desenvolupament de l'activitat, on la comunitat és la que promou i desenvolupa el projecte sota un règim d'autopromoció. I, en tercer lloc, la participació, perquè les decisions es prenen de manera col·lectiva per part de les persones sòcies del projecte, mitjançant una organització horitzontal, democràtica i participativa³. Aquesta forma d'organització no és nova, i les experiències internacionals són rellevants per entendre els models que s'han desenvolupat. Cal destacar les experiències d'Uruguai, Dinamarca o Alemanya, on l'habitatge cooperatiu és una realitat més estesa. A Catalunya, segons l'observatori de l'habitatge cooperatiu Llargavista, hi ha un total de 36 projectes en marxa d'habitatge cooperatiu, dels quals 7 estan convivint, 4 en construcció, 12 tenen patrimoni adquirit i 13 amb el grup en definició o consolidat per dur a terme el projecte. Tanmateix, el model en el qual se centra la investigació és el Model Andel o de cessió d'ús, on els habitatges pertanyen a la cooperativa, però les sòcies gaudeixen del dret d'ús indefinit sobre els pisos. Aquest dret l'adquireixen les unitats de convivència a través d'una aportació inicial, retornable, més una quota mensual estable prèviament definida pel projecte que inclou els subministraments i el finançament per tirar endavant el projecte.

L'habitatge cooperatiu parteix de la idea de gestió democràtica on cada individu que forma part de la cooperativa ha de tenir veu a les decisions que envolten l'habitatge. De la mateixa manera, en col·lectivitzar certs espais es posa al centre el repartiment de les tasques en els espais comuns i obre un debat que potser en altres espais no es dona, de manera que genera interrogants sobre qui ha d'assumir aquestes tasques i amb quins criteris s'adjudiquen. Així, és fàcil preguntar-se si les cooperatives d'habitatge suposen un canvi en el model de repartiment de tasques domèstiques i de cures, i si l'organització dona lloc a dinàmiques més igualitàries de gènere.

Per analitzar les dinàmiques de gènere dins la llar, hem de tenir en compte que les cooperatives d'habitatge sorgeixen també com a alternativa a l'organització familiar tradicional, ja que s'organitzen de manera comunitària amb les diferents unitats de convivència. Això té un impacte en l'organització de l'habitatge, atès que el model tradicional d'organització familiar respon a unes necessitats de la família nuclear burgesa on la dona, encarregada de les tasques domèstiques, queda relegada a l'esfera privada de l'habitatge i duu a terme les tasques de reproducció i cures, mentre que l'home fa vida pública en l'àmbit productiu. Però aquest model de família ja no es correspon a la realitat social. En els últims anys, s'ha pogut observar com amb la transició demogràfica han aparegut nous models com les famílies monomarentals –encapçalades majoritàriament per dones– i també com moltes dones s'han incorporat al mercat laboral, de manera que es genera una nova divisió del treball. Així, veiem que, d'una banda, les dones s'han incorporat al mercat laboral i, de l'altra, els homes no han assumit les tasques domèstiques i de cures de manera proporcional. Això es pot veure a través de les dades que mostren que les dones continuen dedicant 12,5 hores més setmanals a les tasques no remunerades que els homes, mentre que aquesta xifra augmenta fins a 16,7 hores quan són mares⁴. Les cooperatives d'habitatge promouen socialitzar aquestes tasques invisibilitzades i associades a la feminitat hegemònica, ja que per la seva organització i dinàmiques d'autopromoció, generen un model de comunitat cohesionada que comparteix espais i tasques. Això implica *per se* la necessitat de decidir com es gestionaran els espais comuns i com es farà el repartiment de tasques.

Les cooperatives d'habitatge observades comparteixen la idea de superar les estructures convencionals. En primer lloc, hi ha la intenció de superar el model d'organització tradicional familiar; on en l'habitatge conviu únicament la família nuclear i les relacions socials es tenen fora. I, en segon lloc, existeix un propòsit de generar una alternativa a la propietat tradicional que desmercantilitzi l'habitatge i el desvinculi de la idea de propietat privada i bé d'inversió.

Els espais comuns tenen un paper central en el model d'habitatge cooperatiu, perquè aquests no es perceben com a esferes separades de la resta de l'habitatge, sinó que formen part de la cooperativa i, com a tal, estan integrats dins la vida comunitària.

LA BORDA

ARXIU

Esquerra:
La Borda al barri
de La Bordeta de
Barcelona.

Dreta:
Constitució del
Projecte Cirerers al
barri de Roquetes de
Barcelona, per Sostre
Cívic.

Per tant, existeix una corresponsabilització perquè aquests espais es mantinguin en bon estat i puguin ser utilitzats per tothom. Per poder garantir-ho, s'han de generar unes tasques a fer i uns criteris per tal de repartir-les. Això dona l'oportunitat als habitatges de generar una divisió del treball alternativa a la divisió sexual del treball imperant. Les cooperatives poden optar per diversos criteris de repartiment, cosa que dona lloc a diferents dinàmiques. Quan s'opta per criteris de motivació i disponibilitat en el repartiment es cau en patrons existents on les dones acaben fent tasques associades a la feminitat hegemònica, mentre que els homes se segueixen encarregant d'aquelles tasques més masculinitzades, ja que les motivacions d'ambdós venen condicionades pels estímuls que han rebut durant la seva socialització. La diferència, però, la trobem en el fet que les entrevistades reconeixen aquests patrons i els intenten subvertir, malgrat que no sempre aquest reconeixement genera canvis reals en l'organització. Tanmateix, sí que s'observa que quan opten per altres criteris de repartiment com l'equitat o formes d'organització que tenen en compte les hores que dediquen a la feina fora de la cooperativa descobrim dinàmiques més igualitàries, perquè es conclou que totes les persones aportaran les mateixes hores o decideixen que hi ha tasques que tothom ha d'assumir. D'altra banda, sí que és cert que la majoria de les cooperatives valoren les tasques reproductives en plantejar remunerar-les, ja sigui externalitzant-les, si veuen que les usuàries no poden assumir-les, o remunerant les integrants de la cooperativa.

D'altra banda, cal ressaltar l'impacte del model sobre la criança i la conciliació. Les noves cooperatives les han posat al centre, i s'hi generen dinàmiques inclusives que s'adapten a les necessitats de les famílies per conciliar la vida familiar amb la vida en

comunitat. Això genera un canvi en el paradigma de la criança, ja que malgrat que les criatures tenen els seus pares, la cooperativa exerceix de corresponsable i al mateix temps vetlla per aquests infants. Tanmateix, cal destacar que en tots els casos els infants estan sustentats econòmicament per la cooperativa, perquè les famílies no paguen una quota més alta per tenir fills vivint a l'habitatge. Aquesta idea de comunitat i corresponsabilització també es troba present en el cas de les persones grans pel que fa a la cura i l'atenció a la dependència, sobretot en les cooperatives intergeneracionals on la xarxa de suport és encara més gran. De fet, és un dels aspectes que més valoren les integrants de les cooperatives i també un dels que va motivar més les usuàries a formar part del projecte.

En tercer lloc, les cooperatives d'habitatge posen al centre les cures, que són totes aquelles tasques que serveixen per regenerar el benestar físic i emocional de les persones. Aquestes tasques s'associen a la feminitat tradicional, estan invisibilitzades, i es caracteritzen pel fet de ser informals i gratuïtes dins de les llars. En el cas de les cooperatives, totes garanteixen mecanismes de gestió emocional i de seguiment del grup que posa al centre el benestar emocional i permet gestionar els conflictes que sorgeixen de manera col·lectiva. Això es relaciona directament amb els espais compartits i la idea de cures, ja que el fet de tenir espais on potenciar les relacions interpersonals i veure's quotidianament els permet tenir-se en compte les unes a les altres.

En conclusió, les cooperatives d'habitatge plantegen un nou repte en una societat amb una tendència individualista creixent en crear una xarxa de convivència fora de la família nuclear tradicional que dona esperances per trobar models més inclusius i equitatius d'entendre la reproducció i la cura dins la comunitat.

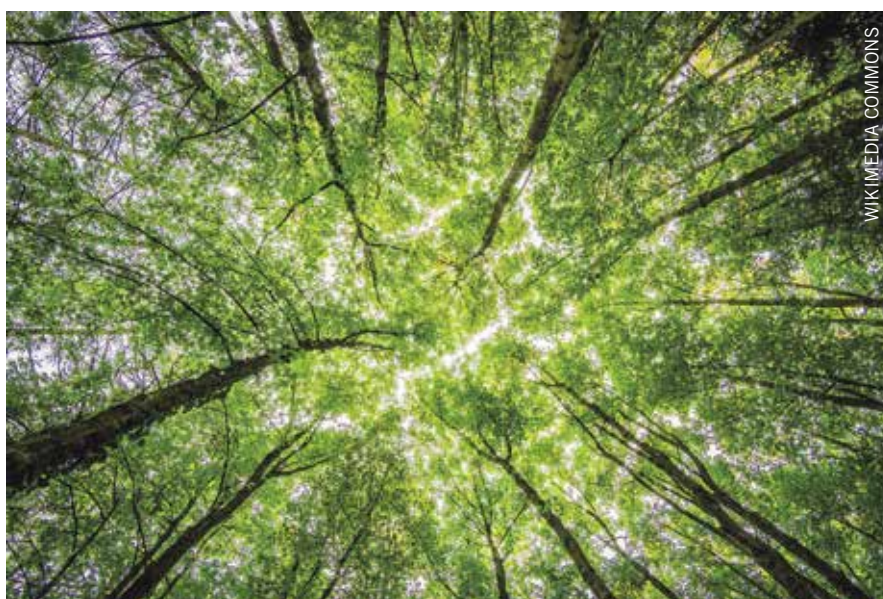
[1] Ajuntament de Barcelona (2021). *Evolució del mercat de lloguer*. [en línia] Disponible a: <https://ajuntament.barcelona.cat/barcelonaeconomia/ca/mercator-immobiliari/mercat-de-lloguer/evolucio-del-mercat-de-lloguer>

[2] Esparch, P. (2020). "Barcelona torna a superar els 80 desnonaments setmanals". Ara, [en línia] 21 novembre. Disponible a: https://www.ara.cat/societat/barcelona-desnonaments-coronavirus-covid-19-moratoria-bloc-raval-lloguer-social_1_1045017.html

[3] Lacol i La Ciutat Invisible (2018). *Habitar en comunidad*. Barcelona: Catarata.

[4] INE (2015) *Personas con empleo, tiempo medio diario dedicado a las distintas actividades*. [en línia]. Disponible a: https://www.ine.es/ss/Satellite?L=es_ES&c=INESeccion_C&cid=1259925472488&p=1254735110672&pagename=ProductosYServicios%2FPYSLayout¶m1=PYSDetalle¶m3=1259924822888

QUIN COOPERATIVISME VOLEM?

Fèlix Pardo Vallejo
Filòsof
@felixpardova

El cooperativisme és un moviment econòmic, social i educatiu resultat de dues forces: per una banda, la reflexió crítica sobre el problema social causat pel sistema capitalista, en particular sobre la manca d'equitat entre els agents socials pel tipus de distribució primària que comporta el treball assalariat i l'explotació en el treball que causa pobresa i desigualtats; per l'altra banda, la construcció d'alternatives al *modus* de producció, l'organització del treball i les formes de vida social establertes en el capitalisme, unes alternatives que assenyalen la superació del productivisme i la competitivitat, així com l'individualisme i el consumisme. Aquestes dues forces tenen una relació dialèctica, les síntesis de la qual representen nous punts de referència en el desenvolupament històric del cooperativisme.

Un bon grapat de testimonis d'aquesta relació dialèctica entre el pensament i l'acció cooperativista el tenim en cadascuna de les biografies recollides en la col·lecció "Cooperativistes Catalans", editada per Cossetània edicions i la Fundació

Roca Galès. La síntesi que trobem en cada home i cada dona que ha reflexionat críticament el problema social i ha cercat possibles solucions a través de la construcció d'un model alternatiu d'empresa, tal com representa la cooperativa, configura un nou gir en el desenvolupament del cooperativisme com si es tractés del desplegament d'una espiral on cada volta és una nova articulació de l'esperit crític i la construcció d'alternatives. L'especificitat i novetat d'aquesta espiral d'idees i fets consisteix en el fet d'haver trobat un camí intermedi entre l'anomenada lliure empresa i l'estatisme: la propietat col·lectiva, l'autogestió i l'ajuda mútua, tot assumint la participació en un mercat.

Certament, aquests tres principis són els principals trets d'identitat del cooperativisme. Però tot just la seva naturalesa contingent fa que no en sigui possible la cristallització en una mena de fonament dogmàtic, és a dir, en una prescripció rígida i d'abast universal. Entre els cooperativistes podem trobar moltes ànimes diferents pel que fa a la composició de les

potències que dinamitzen el seu pensament i la seva acció. I en el cooperativisme podem trobar una gran diversitat de cultures pel que fa a la concepció de l'empresa, del treball i de la relació de cada cooperativa amb el seu entorn. Mentre es compleixin aquests tres principis bàsics de la identitat cooperativa, no hauríem de caure en la simplificació del fals dilema de jutjar amb els termes morals de bo i de dolent, d'autèntic i d'espuri, el funcionament d'una determinada cooperativa. Si acceptem que la cooperativa és una manera de satisfer necessitats bàsiques per part d'un col·lectiu de la societat civil, llavors hauríem de respectar-ne l'autonomia i l'exercici de responsabilitat social, no prejudicant qüestions relatives a les finalitats de la seva constitució o bé a la seva mida, governança i gestió dels excedents.

Per tal de promoure el desplaçament d'alguns prejudicis i constriccions en la consideració del cooperativisme, vaig publicar al diari independent *Malarrassa* de Terrassa, en els darrers mesos del 2020, dos breus articles que es recuperen aquí. Malgrat haver estat escrits en determinades circumstàncies no explicitades, no s'ha modificat el redactat original perquè això no afecta la comprensió de l'argumentació de les idees exposades.

Pensar el cooperativisme en clau pluralista

Hi ha tants arguments a favor del cooperativisme com anhels de justícia tenen els cooperativistes. Però la realitat és que hi ha gent, i no és poca, que té una idea de justícia diferent de la que defensa la cooperació i troba el que li procura benestar en accions que estan del costat de la competència i el lucre. Tanmateix, seria arbitrari dir que aquestes persones només volen guanyar molts diners per usar o consumir molts béns o per gaudir de les seves excentricitats. Perquè la gran majoria el que fa és cercar una solució individual al problema de la satisfacció de les seves necessitats. La pregunta que té interès per a la promoció del cooperativisme i en general de l'economia social és per què aquestes persones no aconsegueixen una solució col·lectiva o comunitària als seus problemes vitals. És per ignorància, per manca de confiança, per mandra a fer l'esforç que es requereix o per tot plegat?

La lectura d'alguns manifestos que darrerament es publiquen per propagar i difondre l'economia social i solidària, i en particular el cooperativisme, em fa pensar que per la via de la complaença es té poc recorregut en el seu estímul i en la seva projecció. Cal assumir que en la construcció del sistema social no hi ha una única idea bona i plaent de justícia. El cert és que si volem radicalitzar les posicions ideològiques i anar fent enemics no hi ha camí més directe que centrar-nos en allò que

ens complau i en pretendre convèncer els altres que el benestar que una determinada idea ens procura és el millor. Perquè això és tan divers i fins i tot contrari entre les persones que difícilment podrem arribar a alguna mena d'acord.

Si hom com a cooperativista el que vol és enfortir els aspectes col·lectius o comunitaris que ens vinculen per tal de trobar vies solidàries en la satisfacció de les necessitats humanes i cercar els satisfactors més sostenibles, si el que vol és obrir vies de deliberació pública amb els qui pensen diferent sobre els beneficis de la cooperació, el més efectiu no és cercar la legitimitat en una idea substantiva i abstracta de justícia, sinó mostrar les injustícies que la majoria de les persones patim i alhora donar testimoni de la resposta que es dona des del cooperativisme a aquestes mateixes injustícies per mitigar-les o superar-les. Perquè l'expressió del dolor moral o físic causat per les diverses formes d'injustícia és un llenguatge tan

universal com ho són les notes musicals o els algorismes matemàtics, i la recepció d'aquesta mena de testimonis sempre genera empatia i té prou força per sacsejar la consciència i promoure un canvi de perspectiva i de comportament.

Les pretensions de veritat al voltant d'una idea convencen només els que ja tenen afinitats amb aquella idea. De fet, el pes de les evidències en la vida social és malauradament escàs; una opinió sense cap fonament o una notícia falsa són molt persistents i tenen un grau d'acceptació molt més elevat en l'opinió pública pels interessos personals que estan en joc, per la qual cosa juga amb avantatge

en la consolidació del consens amb relació a les evidències. Des del cooperativisme es pot postular *ad libitum* que els assoliments de la cultura humana són el resultat de la capacitat de cooperació –de la interacció social de manera col·laborativa i altruista –, que l'augment de les desigualtats que causa el capitalisme produeix l'embrutiment humà, la corrupció dels costums i el gregarisme, i publicitar que el seu antídota és la cooperació i la intercooperació. Però totes aquestes evidències no s'acceptaran perquè als cooperativistes els siguin plaents. Per aconseguir-ho, cal arrelar aquestes mateixes evidències en el patiment humà en cada forma d'injustícia i mostrar la manera de revertir-ho des de la pràctica del cooperativisme.

El paradigma interpretatiu del cooperativisme

Quan s'analitza el cooperativisme català en clau militant i no històrica, es parteix d'una hipòtesi que sobredimensiona el seu èxit econòmic i que el presenta com a una consumada alternativa econòmica al sistema capitalista. Aquesta hipòtesi es basa en tres supòsits: 1) que les mutualitats i les cooperatives són

L'especificitat i novetat d'aquesta espiral d'idees i fets consisteix en haver trobat un camí intermedi entre l'anomenada lliure empresa i l'estatisme: la propietat col·lectiva, l'autogestió i l'ajuda mútua, tot assumint la participació en un mercat.

el producte de les necessitats de les classes subalternes abans que de les idees utòpiques dels pensadors socials, 2) que la cooperativa es funda en un seguit de mesures pràctiques internes a les mateixes cooperatives abans que en els marcs polítics i legislatius de l'Estat, i 3) que el cooperativisme es desenvolupa amb una coherència interna i cap a un model dominant (el col·lectivista) abans que de manera contingent segons la realitat sociolaboral i els modes de producció de determinats oficis i sectors productius.

A Catalunya podem trobar cooperatives que exemplifiquen alguns d'aquests supòsits, però la seva supervivència i desenvolupament, així com la del moviment cooperatiu, està informada per les tesis dels teòrics del cooperativisme, un tracte favorable dels poders públics i una adaptació als canvis del mercat, en particular en els moments de crisi econòmica. A títol d'exemple, podem assenyalar aquests fets:

- La influència de Robert Owen en la creació de les primeres cooperatives, com és el cas de La Societat Equitativa dels Pioners de Rochdale fundada en 1844, i de l'escola francesa de Nîmes, fundada per Charles Gide, en les fusions de les cooperatives.
- La divisió del moviment cooperatiu espanyol en grups de diferent orientació ideològica: el vinculat al moviment obrer, d'orientació socialista; el vinculat a l'Església catòlica, d'orientació conservadora, i el vinculat a grups d'industrial i de propietaris agrícoles, d'orientació liberal.
- Els esforços de cooperativistes que van ocupar càrrecs polítics, com Duran i Guàrdia a l'Ajuntament de Barcelona, i Serra i Moret a la Generalitat de Catalunya, per fomentar la creació del tercer sector i ajudar econòmicament les cooperatives des de les respectives administracions.
- L'augment del nombre de cooperatives a Catalunya amb la Mancomunitat i la Llei de sindicats agraris del 1906, la segona República i la llei estatal de cooperatives de l'any 1931 i la Generalitat i la Llei de bases de cooperació del 1934.
- La limitació del model de les cooperatives col·lectives a les cooperatives de la construcció i de rajoles, amb l'excepció de la cooperativa vidriera Cristalerías de Mataró, el director de la qual va ser Joan Peiró, que va ser secretari general de la CNT.

La defensa del cooperativisme no necessita l'afirmació d'una identitat cooperativa essencialista, autofundant en la seva praxi, homogeneïa en la seva dimensió i model i autònoma respecte a la teoria social i les polítiques públiques. A més a més, és un error de perspectiva històrica explicar l'origen del mutua-

lisme i el cooperativisme com una resposta específica del moviment obrer al problema social, perquè va ser una innovació del conjunt de la societat civil; no s'hauria d'ometre el fet que les cooperatives obreres van imitar experiències associatives i mutualistes de la burgesia, i que van adoptar idees del liberalisme reformista, així com del republicanisme i el federalisme que va defensar la petita burgesia. De fet, l'aspecte més transcendent del cooperativisme en la vida social no és tant d'ordre econòmic sinó d'ordre cívica, ja que fomenta un nou concepte de ciutadania i de democràcia en clau econòmica que permet eixamplar les formes de sociabilitat i d'emancipació.

Reflexió final

Si assumim el pluralisme polític, no és legítim plantejar models de sistema social homogenis, com tampoc és legítim postular canvis polítics unilaterals, sense gradacions ni consensos. El

fet que la ideologia neoliberal pretengui tenir aquesta legitimitat no justifica que una alternativa al capitalisme com la que representa el cooperativisme hagi de fer el mateix. Cal sortir del cercle viciós de les fal·làcies si no volem enredar-nos en una racionalitat mancada de raonabilitat. La substitució del capitalisme difícilment serà viable, almenys per procediments pacífics i democràtics, si es proposa un model radicalment diferent i incommensurable, i a més no es tolera la coexistència d'ambdós models. Ara bé, el fet que el cooperativisme, per la seva independència política i esperit democràtic, no busqui un model homogeni en el disseny del sistema social no té per què suposar la manca d'aspiració a ser hegemònic.

Els principis de la propietat col·lectiva, l'autogestió i l'ajuda mútua, que constitueixen el nucli de la identitat cooperativa, tenen prou eficiència per superar les disfuncions del capitalisme més enllà de les insuficiències de la socialdemocràcia i els dèficits democràtics del marxisme. Però aquesta eficiència no es pot aprofitar si es fa d'aquests principis un signe de puresa i una mística revolucionària de signe anarquista. El cooperativisme i en general l'economia social i solidària ha de promoure el canvi de les relacions de poder des de la seva capacitat de superar les diverses formes d'injustícia en l'accés als recursos i la satisfacció de les necessitats fonamentals, així com de superar la manca de democràcia en l'organització del treball i en el funcionament de les empreses. Per assolir aquesta fita, cal que els cooperativistes perseverin en la síntesi entre la teoria i la pràctica del cooperativisme i no entotsolar-se en l'abstracció dels manifestos i en la retòrica del seu desideràtum.

Els principis de la propietat col·lectiva, l'autogestió i l'ajuda mútua que constitueixen el nucli de la identitat cooperativa tenen prou eficiència per superar les disfuncions del capitalisme més enllà de les insuficiències de la socialdemocràcia i els dèficits democràtics del marxisme.

VAL MÉS PREVENIR QUE RESTITUIR

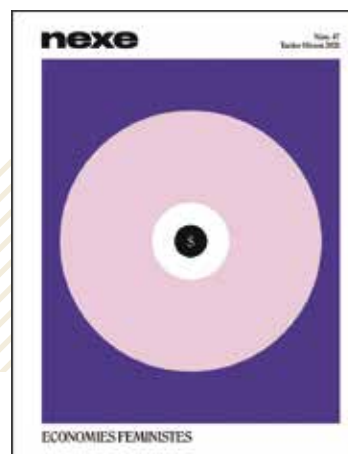
Mar Masip

Centre de Documentació Cooperativa
@rocagales

El nou número *Nexe*, la revista semestral del cooperativisme català, coeditada per la Federació de Cooperatives de Treball de Catalunya i la Fundació Roca Galès, està dedicat a les economies feministes, ja que –tal com es fa palès en l'editorial– creu que la mirada feminista pot ser la brúixola que orienti les passes del cooperativisme en la construcció d'alternatives a un sistema en guerra amb la vida. Perquè aquesta mirada sigui possible i no es quedi en mera teoria, la XES ha presentat un protocol contra les violències masclistes en l'àmbit laboral. D'aquest se'n parla en l'article titulat *Una nova cultura sense impunitats. El protocol d'antiassetjament de la XES*, escrit per Júlia Gamissans. Se'ns hi explica que el *Protocol per la prevenció, detecció i abordatge de l'assetjament sexual per raó de gènere, d'identitat i expressió de gènere o preferència sexual* té com a finalitat que les entitats que s'hi adhereixin reflexionin sobre la necessitat de disposar d'eines per erradicar i treballar qualsevol comportament masclista en l'àmbit laboral. A més, també s'estableixen pautes per prevenir qualsevol situació d'assetjament sexual –tant comportaments verbals i no verbals com físics no desitjats que “tinguin com a objectiu o produeixin l'efecte d'atemptar contra la dignitat d'una persona o de crear-li un entorn intimidatori, hostil, degradant, humiliant, ofensiu o molest”.

Però, com s'ha de procedir quan ja no es pot prevenir perquè el mal ja està fet? En aquest sentit *Ecologistas en Acción*, a través del blog “El Saltamontes” d'*El Salto*, presenta la seva proposta sobre aquesta qüestió en l'entrada titulada “La justicia restaurativa: una forma de cuidarnos como organización”. Aquesta tipologia de justícia es caracteritza per no fonamentar-se en el compliment d'una pena, sinó en la restauració del dany a la persona o persones que l'han patit, en la responsabilització dels qui l'han generat, així com de la comunitat que en forma part, ja que des d'*Ecologistas en Acción* entenen que si l'organització ha permès que es donin situacions indesitjables n'és, d'alguna manera, corresponsable i s'ha de responsabilitzar de la seva transformació, atès que el dany que s'ha generat no és de caràcter privat, sinó que té un component social i comunitari. Defensen que, per trencar amb les dinàmiques abusives, no n'hi ha prou a declarar-nos feministes o antiracistes o assemblearis, sinó que, per estar i actuar segons aquests principis i valors, s'han d'anar generant i construint espais des de l'esforç i la consciència, descobrint les nostres pròpies debilitats, assumint errors, escoltant crítiques obertament i essent conscients dels nostres privilegis i revisar-los.

I és que el fantasma de l'abús de poder, el monstre del patriarcat, del racisme, del classisme, de l'homofòbia o l'ogre de la violència no serà erradicat fins que no siguem conscients de les dinàmiques en les quals estem immersos. Tal com recorda Guillem Subirach, membre de la Comissió de Prevenció, Detecció, Actuació i Seguiment de la XES, és imprescindible que tothom reflexioni “perquè la violència masclista no és sectorial, sinó que arriba i es visualitza en qualsevol espai; també en l'economia social, que, com la resta d'àmbits, conviu dins del sistema cisheteropatriarcal dominant”.

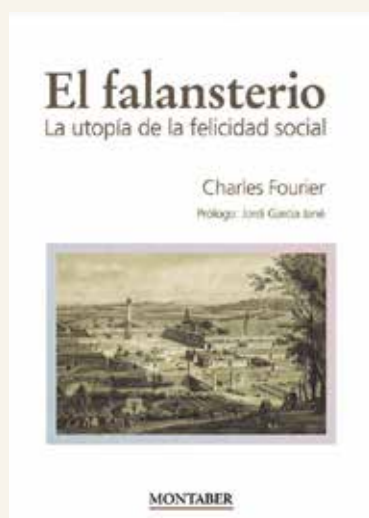
Gamissans, Júlia. “Una nova cultura sense impunitats. El protocol d'antiassetjament de la XES”

Pascual, Marta “La justicia restaurativa: una forma de cuidarnos como organización” a “El Saltamontes”, blog d'*El Salto*. Disponible a: <https://www.elsaltodiario.com/saltamontes/la-justicia-restaurativa-una-forma-de-cuidarnos-como-organizacion>

El falansteri de Fourier

Jordi Garcia Jané
@adeucapitalisme

L'OBRA

El Falansterio és el títol d'aquesta selecció de textos de Charles Fourier (1772-1837), extrets del seu llibre *El nou món industrial i societat*, escrit el 1829, en què dibuixa una nova societat, que anomena sistema societat, que durà la humanitat a l'harmonia i la felicitat mitjançant la satisfacció sense restriccions de tots els desitjos humans en el si d'uns grans grups d'afinitat, que anomenarà falansteris. Es tracta d'una de les obres més importants del socialisme premarxista, aquell que Friedrich Engels va qualificar d'"utòpic".

Fourier forma part de la primera generació de pensadors crítics amb la naixent societat capitalista, al costat dels també francesos Saint-Simon i Étienne Cabet, i del gal·lès Robert Owen. Com ells, és fill de la Il·lustració i es troba imbuït d'idèntica fe en el progrés.

Fourier bateja amb el nom de "falansteri" el tipus d'edifici que ha projectat per acollir les cèl·lules bàsiques de la nova societat que proposa, unes comunitats autosuficients de producció, consum i residència, fundades sobre els principis de la copropietat i la cogestió. Aquest edifici hauria d'acollir exactament 1.620 persones —810 dones i 810 homes— que compartissin passions comunes i volguessin viure juntes. Una vuitena part d'aquestes persones serien artistes i sàvies, i la resta, agricultores i artesanes. Cada dona o home del falansteri hauria de conèixer una

vintena d'oficis diferents i practicar-ne successivament cinc al llarg d'una jornada.

Els falansteris serien autosuficients i no existiria mercat ni competència. Tots els individus participarien de la propietat de la terra i dels mitjans de producció. Els treballs es retribuïrien pagant dividends, ja que el falansteri es constituïria com una societat anònima que seria propietat conjunta de capitalistes, treballadors i administradors —homes i dones—, que aportarien capital, treball i talent, respectivament. La riquesa i l'harmonia que se'n derivessin acabarien per dissoldre les classes socials i tot el conjunt esdevindria una gran família. Pot sorprendre que Fourier no pensés en la forma cooperativa, quan almenys des de finals de la dècada de 1820 ja n'hi havia algunes a França; probablement es degui que, a més que eren molt poques i precàries, Fourier comptava a demanar diners a gent rica per finançar els primers falansteris.

Amb extrema minuciositat i aplicant una lògica numèrica, Fourier detalla el nombre de membres (1620), l'extensió del falansteri (poc més de 23 km²), l'organització de la seva economia, els òrgans de govern, els horaris de cada activitat, la indumentària, el mobiliari... També estipula fil per randa l'arquitectura de l'edifici. De fet, podem considerar-lo com un precursor del funcionalisme (l'espai, organitzat a partir de les funcions que ha de complir).

El falansteri constarà d'una part central i de dues ales. La part central es destinarà a activitats tranquil·les: galeries amb botigues, menjadors col·lectius, biblioteca, sales de trobada, etc. L'ala dreta acollirà activitats sorolloses, com la forja o la fusteria i les criatures. L'esquerra es destinarà a cotxeres, sales de ball i de festes, i a salons per rebre visites. El pati central servirà per a desfilades, trobades, festes i celebracions.

L'edifici disposarà també d'apartaments privats i nombrosos salons per a trobades. Els infants estaran a la part alta, a les golfes, separats dels nois i noies adolescents i, en general, de tots els membres que puguin mantenir relacions sexuals.

L'edifici, l'envoltaran terres de conreu. Com Piotr Kropotkin, Fourier aposta per la ruralitat i per l'agricultura, que ha de constituir el fonament de la nova economia, sense ignorar, però, la manufactura o la indústria.

L'AUTOR

Charles Fourier va néixer a Besançon el 1772 en una família burgesa dedicada al comerç, un ofici que odiava però que també va acabar exercint. En la seva feina va viure moltes injustícies de la gent propietària, com haver de destruir un carregament d'arròs que els seus patrons havien deixat que es podrís per impedir que caiguessin els preus. Aquests fets influïren en la seva concepció social, que exposarà en diverses obres aparegudes entre 1808 i 1835.

La seva doctrina crearà l'escola societària o falansteriana, la qual exercirà certa influència a l'estat veí, alguns altres d'europeus i els Estats Units. Catalunya, en canvi, estarà més influïda per Cabet i Saint-Simon. Amb tot, serà al diari barceloní *El Vapor*, l'any 1835, el primer de la península a publicar articles sobre ell, que escriurà Joaquín Abreu, també un gran divulgador del cooperativisme. Abreu estarà a punt de crear un falansteri a prop de Jerez de la Frontera.

L'estratègia fourierana per al canvi social no és la insurrecció violenta, tampoc el reformisme polític, sinó la reforma social. Fourier creu en allò que l'anarquisme anomenarà després la propaganda pel fet. Pensa que, a mesura que les persones comprovin que el seu sistema és millor, l'adoptaran. No serà el cas. Els seus contemporanis se'n burlaran, els altres utòpics l'ignoraran i els pocs falansteris que es creïn desapareixeran al cap de poc.

EL LLEGAT

L'actualitat de la crítica de Fourier al capitalisme és que no se cenneix a l'economia, sinó que també carrega contra la misèria moral i la degradació de les relacions humanes que provoca. Fourier critica la institució familiar, la submissió al poder i la hipocresia social, perquè reprimeixen les passions, els desitjos humans.

Fourier reivindica l'educació activa, el divorci, la llibertat amorosa i l'ús joiós

de la sexualitat, és a dir, una transformació radical de les relacions humanes. Podem considerar-lo com un precursor, no només del cooperativisme, en concebre el treball al falansteri com a treball associat, sinó també de l'educació antiautoritària, les comunes o l'amor lliure i plural. Així mateix, preconitza la igualtat de la dona: mentre la dona sigui oprimida no hi haurà justícia social, afirma.

Un darrer aspecte molt important que, al meu entendre, ens llega Fourier és l'ús de la prefiguració com a estratègia de transformació social i la tasca utòpica que s'hi associa. Una societat incapaç d'imaginar-se diferent –i millor– de com és, no té futur, i aquesta societat diferent i millor no es pot crear de zero un cop s'ensorri l'existent, sinó que ha d'existir ja en embrió per tal que, quan les condicions es tornin favorables, pugui estendre's de seguida fins a esdevenir hegemònica.

A "El falansteri" trobem una barreja d'observacions esmolades i descripcions massa exhaustives, d'idees suggeridores i cabòries fantasioses. De vegades, més que l'exposició d'un projecte de societat, ens sembla estar llegint una novel·la d'anticipació. Sigui com sigui, el falansteri ocupa un lloc destacat entre les elucubracions clàssiques de societats perfectes (sobre el paper), al costat de la República de Plató, l'illa d'Utopia de Thomas More i la Ciutat del Sol de Tommaso Campanella.

FOURIER, Charles

El falansterio. La utopia de la felicidad social

Barcelona: Marge Books / Montaber, 2021

ISBN: 978-84-18532-70-2

147 pàg.

21 x 15 cm

Aquest llibre el trobareu al
Centre de Documentació
Cooperativa

Fundació
ROCA GALÈS
CATALUNYA

Som representativitat

→ **Participació**

Visibilitat

→ **Enfortiment i creació**

Sectors

→ **Territori**

Economies feministes

**Cooperatives
de Treball**

Federació de Cooperatives
de Treball de Catalunya
Premià 15, 1ª planta. 08014 Barcelona
Tel: 93 318 81 62 · Fax: 93 302 18 85

cooperativestreball.coop

Catalunya,

TERRA COOPERATIVA

Si esteu interessades a portar l'exposició
Catalunya, terra cooperativa a la vostra
població o entitat demaneu informació per
correu electrònic a: fundacio@rocagales.cat

PROMOCIÓ 2022

Per a una subscripció a la revista Cooperació Catalana (30€).
Obsequi d'un exemplar del llibre **Catalunya, Terra Cooperativa**
Subscripcions: <http://www.rocagales.cat/publicacions/cooperacio-catalana/>

 www.rocagales.cat coll@rocagales.cat 932 154 870

Catalunya, terra cooperativa

